

De relatie tussen kenmerken van buurt en school en mentale gezondheid van jongeren in Nederland

Coriena de Heer, Hilde Brons, Kirsten Visser & Gonneke Stevens

Aanleiding

Er is al redelijk veel onderzoek gedaan naar de invloed van de school en de buurt op de mentale gezondheid van jongeren (Cohen et al., 2009; Minh et al., 2017; Visser et al., 2021). We weten echter weinig over het relatieve belang van de buurt- en de schoolomgeving voor de mentale gezondheid. Ook is niet duidelijk welke

kenmerken van de buurt en de school hiervoor nu precies essentieel zijn. Daarom onderzochten we in hoeverre er een relatie is tussen zowel de kenmerken van de buurt als die van de school en de mentale gezondheid van jongeren in Nederland.

Het onderzoek

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van gegevens van het Nederlandse Health Behaviour in Schoolaged Children (HBSC) onderzoek uit 2017 (Stevens et al., 2018). Het HBSC-onderzoek is nationaal representatief voor jongeren op het voortgezet onderwijs in de leeftijd van 11 tot en met 16 jaar en richt zich met name op hun gezondheid en welzijn. Jongeren hebben vragen ingevuld over hun mentale gezondheid, gezinswelvaart,

steun van klasgenoten en docenten en de mate waarin zij vechten en pesten op school. Verder gebruikten we verschillende andere data over de buurt waarin jongeren wonen en de school waar zij naartoe gaan (zie het kader voor meer informatie). Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn gegevens gebruikt van 6422 jongeren uit 1398 verschillende postcodegebieden en op 85 verschillende scholen.

MENTALE GEZONDHEID is gemeten aan de hand van de herziene versie van de Strength and Difficulties Questionnaire waarin een onderscheid is gemaakt tussen emotionele problemen, hyperactiviteit, gedragsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten (range van 0-2).

- **SOCIAALECONOMISCHE STATUS:** Percentage werklozen, mediaan van het huishoudinkomen en het aantal huishoudens met een inkomen beneden de armoedegrens.
- **SOCIALE STEUN:** Percentage volwassenen dat ongetrouwd is, percentage volwassenen dat in een éénpersoonshuishouden leeft en percentage volwassenen dat verhuisd is naar dit adres in het voorafgaande jaar.
- **SOCIALE VEILIGHEID:** Mate waarin er sprake is van vandalisme, verstooring van openbare orde, geweldadige misdrijven, autodiefstallen en overlast.
- **GROEN:** Hoeveelheid vegetatie.
- **LUCHTVERVUILING:** Hoeveelheid stikstofdioxide.

De volgende **KENMERKEN VAN DE BUURT** zijn gemeten op basis van een combinatie van verschillende gegevens per postcodegebied:

De volgende **KENMERKEN VAN DE SCHOOL** zijn gemeten door de gemiddelde score voor een bepaald concept te nemen van alle jongeren op een school die deelnamen aan het HBSC-onderzoek (sociaaleconomische status, sociale steun en sociale veiligheid) of door gegevens te gebruiken van het postcodegebied van de school (groen en luchtvervuiling):

- **SOCIAALECONOMISCHE STATUS:** Gemiddelde gezinsweldvaart op schoolniveau.
- **SOCIALE STEUN:** Gemiddelde steun van docenten en klasgenoten op schoolniveau.
- **SOCIALE VEILIGHEID:** Gemiddelde score pesten en vechten op schoolniveau.
- **GROEN:** Hoeveelheid vegetatie in het postcodegebied van de school.
- **LUCHTVERVUILING:** Hoeveelheid stikstofdioxide in het postcodegebied van de school.

Resultaten

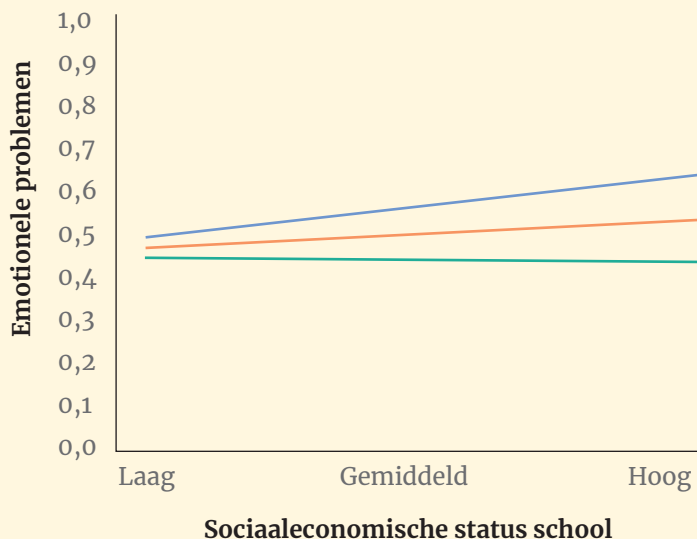
Kenmerken van de school hangen sterker samen met de mentale gezondheid van jongeren dan kenmerken van de buurt.

Jongeren die op scholen zitten waarin de gemiddelde gezinsweldvaart van leerlingen relatief hoog is, rapporteren meer emotionele problemen dan jongeren die op scholen zitten waarin de gemiddelde gezinsweldvaart

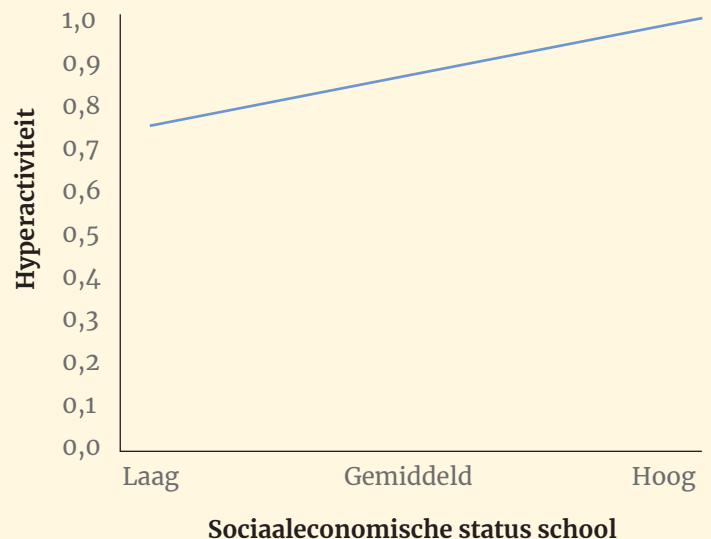
van leerlingen relatief laag is. Dit geldt echter alleen voor jongeren die afkomstig zijn uit gezinnen met een lagere weldvaart (zie Figuur 1). Ook rapporteren jongeren die op scholen zitten waarin de gemiddelde gezinsweldvaart van leerlingen relatief hoog is meer hyperactiviteit dan jongeren die op scholen zitten waarin de gemiddelde gezinsweldvaart van leerlingen relatief laag is (zie Figuur 2).

Figuur 1

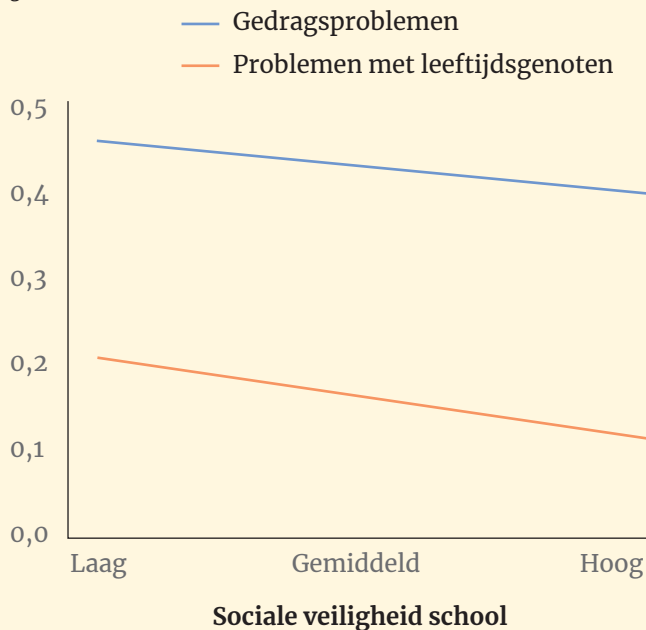
— Lage gezinsweldvaart
— Gemiddelde gezinsweldvaart
— Hoge gezinsweldvaart

Figuur 2

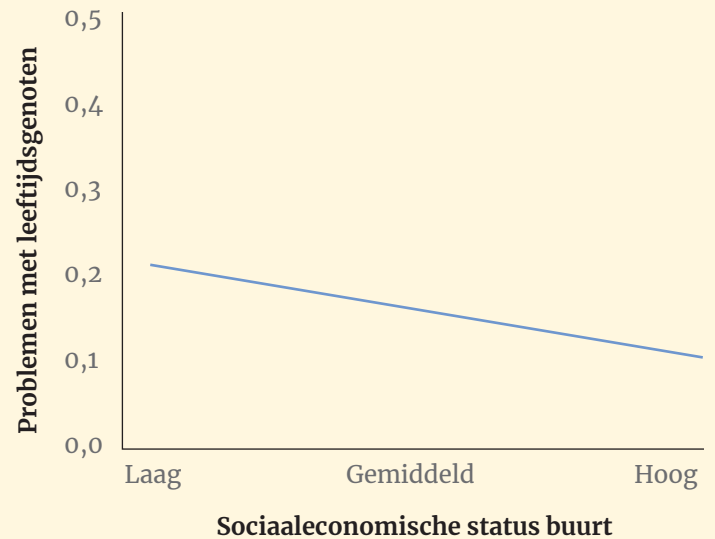

Figuur 3

Jongeren die op scholen zitten waarin gemiddeld gezien vaker gepest en gevochten wordt, rapporteren meer gedragsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten dan jongeren die op scholen zitten waarin gemiddeld gezien minder vaak gepest en gevochten wordt (zie Figuur 3).

Figuur 4

Jongeren die in een buurt wonen met een relatief hoge sociaaleconomische status, rapporteren minder problemen met leeftijdsgenoten dan jongeren die in een buurt wonen met een relatief lage sociaal economische status (zie Figuur 4).

De hoeveelheid groen en luchtvervuiling in de buurt en in de omgeving van de school hangt niet samen met de vier indicatoren van mentale gezondheid. Ook is de mate van sociale steun in de buurt en op school niet gerelateerd aan de mentale gezondheid van jongeren.

Conclusie

Dit onderzoek laat zien dat niet alleen individuele kenmerken van jongeren een rol spelen bij de ontwikkeling van mentale gezondheid, maar dat dat ook geldt voor de schoolomgeving en de sociaaleconomische status van de buurt waarin de jongere opgroeit.

In scholen waarin het sociale klimaat minder veilig is (dus waar meer gepest en gevochten wordt), rapporteren jongeren meer gedragsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten. Dit onderzoek illustreert hiermee het belang van het inzetten op het bevorderen van het sociale klimaat binnen de school.

Ook wijst dit onderzoek uit dat jongeren – en met name jongeren uit gezinnen met een lagere welvaart – die op scholen zitten waar de gemiddelde gezinswelvaart relatief hoog is, meer emotionele problemen rapporteren. Mogelijk ervaart deze groep jongeren een afstand tussen de eigen gezinssituatie en die van de gemiddelde jongere op deze school, wat vervolgens kan leiden tot gevoelens van angst en somberheid. Aandacht voor deze groep jongeren is daarom eveneens belangrijk. Tevens rapporteren jongeren die op scholen zitten waarin leerlingen een hogere gezinswelvaart hebben, meer hyperactiviteit dan jongeren die op scholen zitten waarin leerlingen een lagere gezinswelvaart hebben. Mogelijk is er in scholen waarin leerlingen een relatief hoge gezinswelvaart hebben een hogere druk tot presteren, hetgeen tot meer concentratieproblemen en rusteloosheid zou kunnen leiden onder jongeren. Een andere mogelijke

verklaring is dat de drempel om hyperactiviteit en concentratieproblemen onder jongeren te identificeren lager is in omgevingen met veel gezinnen met een hoge welvaart.

Hoewel de mentale gezondheid van jongeren minder sterk samenhangt met de buurt dan met de school, zien we dat de sociaaleconomische status van de buurt wel degelijk uitmaakt voor problemen met leeftijdsgenoten. Misschien besteden jongeren in buurten met een lage sociaaleconomische status meer tijd buiten de deur en is er in deze buurten meer sprake van conflicten tussen verschillende groepen jongeren.

Replicatie van bovenstaande bevindingen in toekomstig onderzoek is essentieel, net als het bestuderen van de verklarende mechanismen voor de gevonden relaties.

Referenties

Cohen, J., McCabe, L., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, 111(1), 180–213. <https://doi.org/10.1177/016146810911100108>

Minh, A., Muhajarine, N., Janus, M., Brownell, M., & Guhn, M. (2017). A review of neighborhood effects and early child development: How, where, and for whom, do neighborhoods matter? *Health and Place*, 46, 155–174. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2017.04.012>

Stevens, G., Dorsselaer, S. van, Boer, M., Roos, S. de, Duinhof, E., Bogt, T. ter, Eijnden, R. van den, Kuyper, L., Visser, D., Vollebergh, W., & Looze, M. de. (2018). *HBSC 2017: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Universiteit Utrecht.

Visser, K., Bolt, G., Finkenauer, C., Jonker, M., Weinberg, D., & Stevens, G. (2021). Neighbourhood deprivation effects on young people's mental health and well-being: A systematic review of the literature. *Social Science and Medicine*, 270, 113542. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113542>

